

МОВА ВОРОЖНЕЧІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ: РОЗУМІННЯ, РОЗПІЗНАННЯ ТА ПРОТИДІЯ

Драган-Іванець Наталія Василівна,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
викладач кафедри журналістики,
Тернопільський національний педагогічний університету
імені Володимира Гнатюка

Ми з вами живемо в нелегкий час, час пандемії. Коронавірус не обирає кого інфікувати, але з вірусом ненависті все залежить від нас. Ми з вами неодноразово спостерігали страх та навіть агресію до людей, які інфіковані. Світ охопила ще одна пандемія – пандемія ненависті. Мова ворожнечі чи англійською «хейтспіч» – це висловлювання, які не просто виражають ненависть, а навіть спонукають до дискримінації та насильства [2]. Адже відомо, що слова – це найефективніша смертельна зброя, яку має людина у своєму арсеналі.

Від коронавірусного хейту постраждали «традиційні» вразливі групи, зокрема, роми, внутрішньо переміщені особи, представники ЛГБТ-спільноти, так і зовсім «нові» групи. Пригадаймо, слова патріарха Філарета про те, що ЛГБТ є “причиною поширення коронавірусу”. Йдеться також про українців, які поверталися з-за кордону, мешканців непідконтрольних Уряду України територій, представників тих країн, у яких зафіксований найвищий рівень захворюваності на COVID-19.

У квітні 2020 р. Київський міжнародний інститут соціології на замовлення Програми розвитку ООН провів соціологічне дослідження, в якому українців запитували про їхнє ставлення до ситуації, яка склалася в лютому 2020 року в Нових Санжарах. Йдеться про те, коли мітингувальники здійснили напад на автобуси, в яких знаходилися евакуйовані українці зкитайського Уханя. 35 % українців вважають таку поведінку неприпустимою – злочином, за який винні мають бути покарані відповідно до закону. 30% респондентів вважають, що не все так однозначно, і що ситуація була спровокована владою, яка належно не проінформувала місцеве населення. Ще 15 %

опитаних вважають, що ситуацію спровокували опозиційні сили. Лише 1,6% вважають, що мітингувальники вчинили правильно (imi.org.ua).

Ситуація, яка склалася навколо повернення українців із зони епідемії коронавірусу в місті Ухань, спровокована нагнітанням емоційно забарвленої інформації про хворобу в медіа. У матеріалах про захворювання використовували емоційно забарвлену лексику, а іноді відверто залякували власну аудиторію. Значна частина новин у ЗМІ, де йшлося про коронавірус, починалася словами “смертельний вірус” (небезпечний вірус). До прикладу, заголовки з інтернет-видань: “Смертельний вірус із Китаю все ближче: симптоми і профілактика” (vesti.ua), “Смертельний вірус: кількість загиблих зросло до 1,3 тис. осіб, а заражених уже понад 64 тис.”, “Смертельний вірус міцно прижав усю країну: що відомо про вбивцю” (znaj.ua).

Також медіа наголошували на відсутності дієвих засобів лікування та профілактики захворювання, що посилювало паніку серед населення. ЗМІ поширювали інформацію в ключі безвиході. Деякі медіа в новини про захворювання вносили бекграунди на кшталт: “Китайський вірус, який підкосив сотні людей, кочує світом, українцям радять приготуватися: як зберегти життя” (znaj.ua).

Ще одним загрозливим аспектом висвітлення епідемії коронавірусу стали елементи мови ворожнечі проти Китаю. Це передусім пов’язано з тим, що захворювання було чітко асоційоване з місцем, де відбувся спалах, а саме з містом Ухань у Китаї. Наприклад, деякі ЗМІ ставили новини із заголовками: “Китай розносить усім світом смертельний вірус: до чого готуватись українцям» (znaj.ua), “Новий смертельний вірус в Китаї: чому нема ліківі чим загрожує він Україні”, “Смертельний вірус в Китаї: ще одне місто на карантині, Новий рік скасовують” (BBC.news).

Журналіст ТСН у прямому ввімкненні з Нових Санжарів зазначив: “Сюди везуть двадцять сім іноземців, хочу заспокоїти: це не китайці”. Таке висвітлення хвороби в медіа може спровокувати елементи нетерпимості щодо людей азійської зовнішності. Тут можна виділити кілька аспектів мови ворожнечі: звинувачення певної групи в негативному впливі на суспільство чи державу;

створення негативного іміджу певної групи суспільства; пряме або завуальоване ствердження того, що одна група створює незручності в існуванні іншої.

Експерти Інститут Масової Інформації нагадують про рекомендації для медіа щодо висвітлення спалахів хвороб:

- вірте лише інформації, яка ґрунтується на фактах з офіційних джерел та інформації з Міністерства Охорони Здоров'я;

- не вірте висловлювання «Так вважають більшість лікарі» (які лікарі?);

- не вірте коментарям усіх спеціалістів: про коронавірус мають говорити вірусологи, а не педіатри;

- уникайте матеріалів з емоційно забарвленою лексикою (смертельний, невиліковний);

- точність і фактаж, без зайвих узагальнень «винні вони...», «всі китайці...»;

- не варто вірити некомпетентним порадам щодо лікування хвороби, бо самолікування може стати фатальним (згадаймо, як Трамп сказав про хлор і світло, яке допомагає в лікуванні коронавірусу і після того багато людей почали вживати хлор).

Альтернатива мові ненависті (протидія) – це розуміння, розпізнавання, критичне мислення та емпатія (співпереживання) замість ненависті. Спробуйте уявити, що відчуває хвора людина, яка читає всі ці образливі заголовки. Що якби тебе ображали сотні незнайомих? Допомога, підтримка та емпатія – потужна зброя проти пандемії ненависті.

Література і джерела

1. Горбачова О. В. Мова ворожнечі : ксенофобія чи безладність. *Правий екстремізм і толерантність : з досвіду України та Німеччини*. К.: Заповіт, 2008. С. 36-43. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/06708.pdf>.

2. Дуцик Д. Р. «Мова ворожнечі» в дискурсі українських медій. *Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління* : збірник наукових праць ДонДУУ. Серія «Соціологія», 2016. Вип. 217. С. 112–118.

3. <https://imi.org.ua/>

4. znaj.ua